

100 rokov Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave

Gregor, M.*

Pár slov na úvod

Časopis *Právny obzor* oslávil relatívne nedávno 100. ročník existencie. V júli 1917 vyšlo ešte v časech monarchie prvé číslo tohto periodika pod redakciou Emila Stodolu.¹ V priebehu 20. storočia sa skutočne stal akousi kronikou slovenskej právnej vedy. Na svojich stránkach dokumentoval nielen jej úspechy, ale zároveň bol svedkom zložitých období, ktorým boli slovenskí právnici vystavení. Počas celého tohto obdobia si uchoval mimoriadne pozitívny vzťah k Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, ktorá ho v októbri 2021 nasledovala v oslavách svojej storočnice. Právny obzor jej stál pri kolíske, keďže: „už v prvom čísle obnoveného Právneho obzoru roku 1920 bola slovenská právnická verejnosť informovaná o tom, že funkcionári novozaloženej Právnickej jednoty na Slovensku usilovne intervenujú na kompetentných miestach, aby na Univerzite Komenského, zriadenej roku 1919, sa urýchlene otvorila právnická fakulta.“² Aj vďaka výzvam slovenských právnikov, publikovaných v tomto časopise, bola Právnická fakulta Univerzity Komenského otvorená už v roku 1921. Následne pravidelne informoval o jej vývoji vo väčšom či menšom rozsahu.³ Prírodnú spätosť tohto periodika s fakultou možno odôvodniť aj tým, že do roku 1973 predstavovala Právnická fakulta Univerzity Komenského jedinú slovenskú inštitúciu na výchovu právnikov. Nasledujúce riadky sa pokúsia aspoň o krátku rekapituláciu jej storočného vývoja, kým sama fakulta pri tejto príležitosti nevydá reprezentatívnejšiu publikáciu.⁴

* JUDr. Martin Gregor, PhD., Katedra rímskeho práva, kánonického a cirkevného práva, Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave.

¹ VOZÁR, J. *Významní slovenskí právnici z Liptova*. Bratislava : Veda, 2016, s. 20 – 22; OVEČKOVÁ, O., VOZÁR, J. (ed.). *100 rokov časopisu Právny obzor 1917 – 2017*. Bratislava : Veda, 2017, 507 s.

² VIETOR, M. K polstoročným dejinám Právneho obzoru. In *Právny obzor*, 1967, roč. 50, č. 6, s. 508; pozri originálny článok: Právnická fakulta v Bratislave. In *Právny obzor*, roč. 3. Bratislava : Právnická jednota na Slovensku, 1920, s. 62.

³ CÚTH, J. Päťdesiat rokov Právnickej fakulty Univerzity Komenského. In *Právny obzor*, 1972, roč. 55, č. 1, s. 3 – 15; BLAHO, P. Päťdesiate výročie otvorenia Právnickej fakulty Univerzity J. A. Komenského. In *Právny obzor*, 1972, roč. 55, č. 1, s. 74 – 75 (ide o správu z osláv); FILO, J. 60. rokov výučby na Právnickej fakulte Univerzity Komenského (z prejavu dekana). In *Právny obzor*, 1982, roč. 65, č. 4, s. 387 – 392; SIVÁK, F. Sedemdesiat rokov Univerzity Komenského a jej Právnickej fakulty. In *Právny obzor*, 1989, roč. 72, č. 10, s. 851 – 857 a ďalšie príspevky. Osobitné miesto má v kontexte normalizačnej politiky po roku 1970 napríklad: Správa o stave vedeckovýskumnej a publikačnej činnosti Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave v krízovom období rokov 1968 – 1969. In *Právny obzor*, 1974, roč. 57, č. 3, s. 195 – 213.

⁴ V dôsledku negatívnej epidemickej situácie a tzv. tretej vlny koronakrízy sa oficiálne oslavy storočnice Právnickej fakulty Univerzity Komenského uskutočnia v lete 2022. V ich rámci bude predstavená aj oficiálna publikácia, ktorá zmapuje 100 rokov jej vývoja.

1. Založenie Právnickej fakulty UK

Právnické vzdelávanie má v Bratislave stáročnú tradíciu. Ak sa obmedzíme na najnovšie dejiny,⁵ v roku 1784 tu začala pôsobiť právnická akadémia, ktorá sídlila najprv v bývalom kláštore klarisiek a neskôr našla sídlo v budove na Kapitulskej ulici pri Dóme sv. Martina. Oproti iným európskym krajinám malo Uhorsko trochu špecifický systém právnického vzdelávania. Pôsobili tu jednak právnické fakulty ako vedecké ústavy, ako aj právnické akadémie slúžiace na výchovu úradníkov. V 19. storočí na území Slovenska nepôsobila žiadna z právnických fakúlt. Preto Bratislavčania s veľkou radosťou uvítali prijatie zákona z roku 1912, ktorý v meste predvídal vznik novej Alžbetínskej univerzity. Dovtedajšia právnická akadémia poskytla to najlepšie zázemie na vznik právnickej fakulty, ktorá otvorila brány v roku 1914, pričom patrila medzi najlepšie vybudované súčasti novej univerzity.

Po vzniku Československej republiky bola na základe zákona č. 375/1919 Sb. zriadená v Bratislave Československá štátna univerzita, ktorá neskôr dostala pomenovanie Univerzita Komenského. Už citovaný zákon predvídal vznik právnickej fakulty, ktorá by mala národný charakter. Vznik Československa sa však nijako nedotkol pôsobenia doterajšej „maďarskej“ právnickej fakulty, kde naďalej prebiehal vyučovací proces. Ministerstvo školstva dokonca vyvíjalo úsilie, aby sa s jej predstaviteľmi dosiahol kompromis v podobe, kde by sa slovenské a maďarské prednášky mohli konať spolu (napríklad v Prahe stále pôsobila tzv. česká a nemecká právnická fakulta). Neústupnosť maďarských profesorov však viedla k záveru o definitívnom zatvorení maďarskej právnickej fakulty na konci školského roka 1920/1921.

Nová právnická fakulta v Bratislave bola vybudovaná na báze tesnej spolupráce pražského Ministerstva školstva a Právnickej fakulty Karlovej univerzity. Hoci bratislavská fakulta vzniká – povedané právnicko – bez právneho predchodcu, prostredníctvom svojich prvých profesorov ideovo nadviazala na tie najlepšie tradície českej a rakúskej právnej vedy. Prezident Tomáš Garrigue Masaryk vymenoval 20. mája 1921 prvých profesorov Právnickej fakulty Univerzity Komenského. Následne sa 4. júna toho roka konala prvá schôdza profesorského zboru, na ktorej bol za historicky prvého dekana zvolený profesor občianskeho práva Augustín Ráth.

Výučba na Právnickej fakulte Univerzity Komenského sa slávnostne začala 24. októbra 1921 prednáškou z rímskeho práva. Preto ju možno s plnou vážnosťou označiť za najstaršiu kontinuálne pôsobiacu slovenskú právnickú fakultu. Bola naplnením túžob generácií národných buditeľov, ktorí (uvedomujúc si význam práva pre spoločnosť) napríklad už v Memorande národa slovenského (1861) na poprednom mieste žiadali: „*Aby nám k náležitému politickému a právnenému vychovávaní slovenskej mládeže v príhodnom meste slovenskom akadémia právnická... založená bola.*“ Aj v minulosti bolo na území Slovenska pestované právo. Nie nadarmo zlé jazyky o Slovákoch tvrdili, že z ich radov pochádzajú buď pastieri oviec, alebo právnici. No v stredoveku bola výučba pred-

⁵ K starším dejinám výučby práva napríklad na legendárnej Academii Istropolitane: REBRO, K. K dejinám Academie Istropolitany. In *Slovenská archivistika*, 1967, roč. 2, č. 1, s. 3 – 28.

chnutá duchom latinského univerzalizmu a po prebudení národných hnutí to rozhodne slovenská výučba nebola, skôr naopak.

Pre zakladateľov Právnickej fakulty Univerzity Komenského bolo dôležité nielen rozvíjanie spolupráce so zahraničnými partnermi, ale najmä vedecké poňatie práva. Knižnica právnickej fakulty patrila v medzivojnovom období medzi najkvalitnejšie vybavené zariadenia svojho druhu v strednej Európe. Najstaršie zväzky z jej fondu pochádzali z bibliotéky jezuitského gymnázia zo 17. storočia, ktoré boli postupne obohacované o zbierky kníh bratislavskej právnickej akadémie. Okrem toho zakladatelia fakulty vyvinuli úsilie, aby sa seminárne knižnice rozrástli o najnovšiu domácu i zahraničnú literatúru, ktorú nechávali štípendistami nakupovať nielen vo Viedni a v Prahe, ale aj v Berlíne, Paríži, Ríme a Londýne.

2. Vývoj Právnickej fakulty UK

V priebehu dvoch decénií medzivojnového obdobia vychovala prvá generácia (vo veľkej väčšine) českých profesorov množstvo slovenských nasledovníkov, ktorí boli ďalej zodpovední za rozvoj právnej vedy (spomeňme prvého guvernéra Národnej banky Slovenska Imricha Karvaša, vynikajúceho profesora občianskeho práva Štefana Lubyho a profesora právnych dejín a rímskeho práva Karola Rebra). Je preto paradoxné, že právnická fakulta bola v medzivojnovom období centrom útokov autonomistických kruhov ako tzv. česká bašta, kde slovenskému živlu podľa niektorých názorov neboli priaznivo naklonení. Horlivosť viedla až k výzvam, aby profesori českej národnosti prednášali po slovensky. Vyhlásenie slovenskej autonómie a ďalšie dejinné udalosti napokon viedli koncom roka 1938 k odchodu českých profesorov z právnickej fakulty. Aj v období neslobody sa však právnici dokázali postaviť na odpor, už spomínaný profesor Karol Rebro bol aktívnym účastníkom Slovenského národného povstania.

Krátke obdobie regenerácie právnej vedy po skončení druhej svetovej vojny sa už nieslo v tieni nástupu komunistického režimu. Na právnickej fakulte boli demokratické tradície napriek tomu dosť hlboko zakorenené a až po viacnásobných previerkach a mocenských zásahoch ju v priebehu roka 1950 nútene opustila väčšina členov pedagogického zboru. V rámci určitého zovšeobecnenia možno napísať, že nový režim hlásal tézy o postupnom odumieraní práva v spoločnosti, pričom buržoázny právnik – inteligent v zásade predstavoval prototyp triedneho nepriateľa. Z hľadiska potrieb komunistického režimu mal byť právnik hlavne politickým pracovníkom a právnické fakulty mali dostať prívlastok „ideologické“, podobne ako filozofické fakulty. V dôsledku štátnej politiky sa aj na Univerzite Komenského do značnej miery znížili vedomostné predpoklady na absolvovanie štúdia práva. Kým v medzivojnovom období vznikali polemiky o tom, či právnické fakulty majú navštevovať len gymnazisti alebo predsa len k štúdiu budú pripustení aj absolventi obchodných akadémií, pre päťdesiate roky sa stali charakteristické rôzne právnické kurzy popri zamestnaní a ďalšie formy štúdia, keď politicky vhodné osoby mohli plnohodnotne vyštudovať právo za veľmi zjednodušených okolností.

V priebehu šesťdesiatych rokov 20. storočia sa novej generácii právnikov podarilo načrtnutý marazmus (ktorý rovnako postihol aj pražskú právnickú fakultu) čiastočne prekonať. Rozvoj právnej vedy kulminoval v období Pražskej jari počas dekanstva profesora trestného práva Vojtecha Hatalu. Na fakulte boli vytvorené nové vedecké pracoviská (napríklad Katedra finančného práva, Katedra rímskeho práva, Ústav porovnávacej právnej vedy, plánovalo sa aj zriadenie veľkého kriminalistického laboratória). Hoci po vypuknutí normalizácie po roku 1970 museli fakultu z politických dôvodov opustiť niektorí učitelia, vo všeobecnosti sa podmienky na štúdium i pestovanie vedy stabilizovali. Reforma štúdia v polovici sedemdesiatych rokov priniesla skrátenie štúdia z piatich na štyri roky.

V roku 1990 bolo na základe všeobecného konsenzu obnovené päťročné štúdium práva, pričom Právnická fakulta Univerzity Komenského sa prihlásila k svojej medzivojnovej tradícii. Knižnica právnickej fakulty získala status Európskeho dokumentačného centra. V posledných rokoch bola na Právnickej fakulte Univerzity Komenského zrealizovaná reforma študijného plánu, ktorý má prispôsobiť právnické vzdelávanie požiadavkám 21. storočia.

Záverčné vyhlídky

Aká bude naša budúcnosť? Táto otázka trápila už zakladateľov fakulty. Pri príležitosti desiateho výročia Právnickej fakulty Univerzity Komenského v roku 1931 zostavili súkromnú ročenku satirického charakteru s názvom *Epitaf*. Láskavý čitateľ nám preto azda dovoľí zakončiť túto stať humorne. V poslednej kapitole *Výhledy* načrtli prorocký obraz nadchádzajúcej budúcnosti, ktorý nadobúda aktuálnosť najmä v súvislosti s coronovou krízou, pričom týka sa právnického vzdelávania ako takého. Je zaujímavé, s akou exaktnosťou dokázali predpovedať budúci technický a pedagogický vývoj: „*Vysokoškolský odbor ministerstva školství promění se prostě v kancelář zvukového vědeckého filmu a mechanické vědy. Rozhlas, spojený s televizí, přibližují tvář a gesto učitele nepřehlédným tisícům pohodlně doma ležícího posluchačstva... Právnické fakulty se zruší. Stačí udělati smlouvy s vhodnými osobami, zavázati je, aby do tří let napsali učebnici a napřednášeli kolegia na desky a pásky zvukového filmu s příslušným doprovodem mimickým. Mimo to vyrobí se se vzornými kandidáty též zkušební desky. Zbudou pak vlastně jen dva problémy: pěstování vědy a zkoušky. Zkoušky obstará snadno letací komise zkušební, jedna pro východní republiku se sídlem v Chebu, druhá pro západní se sídlem v Košicích. Pěstování vědy bude dodatkem k ústavě prohlášeno za právní povinnost každého doktora práv.*“⁶

⁶ *EPITAF (súkromná tlač)*. Bratislava, 1931, s. 52.